

Budsjettnemnda for jordbruket
13.04.2005

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2005
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHOLD	Side
1 INNLEDNING	5
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	6
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	8
3.1 Bygd på driftsgranskingene	8
3.2 Tilskuddsberegning	8
3.3 Registrert arbeid og kapital	8
3.4 Gjeldsandeler	8
3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	9
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	10
4.1 Generelt	10
4.2 Arbeidsforbruk	10
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	10
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	11
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	12
5 PRODUKTIVITETSENDRINGER	13
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	13
5.2 Skift i produktivitetsutviklingen	14
5.3 Resultat av produktivitetsberegningene	15
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	17
6.1 Korn	17
6.2 Poteter	17
6.3 Melkeprisen	17
6.4 Kjøtt	17

6.5	Ull	18
6.6	Annet	18
7	TILSKUDD	19
7.1	Pristilskudd	19
7.1.1	Grunntilskudd	19
7.1.2	Distriktstilskudd melk	19
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	20
7.2	Driftstilskudd per foretak	22
7.3	Produksjonstilskudd per dyr	23
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	24
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	25
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	25
7.7	Tilskudd til dyr på utmarksbeite	28
7.8	Bunnfradrag	28
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	29
8.1	Oversikt	29
8.2	Årgangsindekser	32
8.3	Leid arbeid	32
8.4	Tilskudd	32
9	BEREGNINGRESULTATER	33
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	33
9.2	Økologisk melkeproduksjon	45
9.3	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	47

1 INNLEDNING

Referansebruksberegningene som legges fram i denne utredningen, er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er som tidligere bl.a. å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 25 referansebruk presentert i de to tabellene 1 og 2 nedenfor. I tillegg er det i år tatt inn en beskrivelse av og noen resultater for et «referansebruk» med økologisk melkeproduksjon basert på en gruppe av 10 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk i driftsgranskingsmaterialet for 2003.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1) og en videre inndeling etter geografi og struktur av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskningene (tabell 2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2003
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr	Landet	412
2	Korn. 294 dekar korn	Landet	86
3	Sau. 110,3 vinterföra sauer	Landet	73
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgeiter	Landet	25
5	Svin og korn. 38,5 avlssvin + 276 dekar korn	Landet	40
6	Egg og korn. 3353 høner + 215 dekar korn	Landet	12
7	Poteter og korn. 95 dekar poteter + 266 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 14,0 ammekyr	Landet	30
9	Frukt/bær og sau. 38 dekar frukt + 16,8 vinterföra sauer	Landet	16

Tabell 2. Oversikt over referansebrukene. Region og struktur

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2003
10	Melk og storfeslakt <15 årskyr (11,6)	Landet	182
11	Melk og storfeslakt >15 årskyr (19,8)	Landet	230
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	Landet	40
13	Melk og storfeslakt 20,2 årskyr	Østlandets flatbygder	33
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr	Østlandets andre bygder	72
15	Melk og storfeslakt 24,9 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	20
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	48
17	Melk og storfeslakt 14,6 årskyr	Vestlandet	78
18	Melk og storfeslakt 16,3 årskyr	Trøndelag	92
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr	Nord-Norge	69
20	Korn. <400 dekar korn (224 dekar korn)	Østlandet	53
21	Korn. >400 dekar korn (512 dekar korn)	Østlandet	17
22	Korn og korn/svin (264 daa+15,9 avlssvin)	Trøndelag	27
23	Sau. 88,0 vinterföra sauer	Vestlandet	19
24	Sau. 121,5 vinterföra sauer	Nord-Norge	17
25	Sau(de 25 største brukene) 170,6 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2003. Basisåret i beregningene er 2003, og disse tallene er som regel regnet fram til 2004 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2005 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed

utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når produktivitetsendringer er inkludert.

Det har vært et ønske at en størst mulig andel av driftsgranskingsmaterialet skulle kunne inngå i et nytt system, for å få et mest mulig stabilt materiale. For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Referansebruksinndelingen er naturligvis preget av hva som er mulig ut fra grunnlagsmaterialet. Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi og effekter som skyldes struktur når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi og i størrelsesgrupper. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner i nye referansebruk (tabell 2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Et slikt eksempel er referansebruk 21 (det største kornbruket), som i tillegg har 5,5 dekar poteter. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

<http://www.nilf.no/PolitikkOkonomi/Bm/Referansebruk.shtml>

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av typebrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene. Det at en har ulike satser avhengig av produksjonsomfang, bidrar også til å vanskeliggjøre sammenhengene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen. Det er aktuelt å ta i bruk prisnivåjustering også for driftsgranskingene som ledd i en tilpasning til praksis i andre europeiske land. Formelt er det verdsetting etter gjenanskaffelsesverdi som er prinsippet for driftsstatistikkene i EU-landene.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i

regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskingene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskingene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 6, 7 og 21 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebrukene 6, 7 og 21 i 2003. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2003
6	Landet	1946
7	Landet	2399
21	Østlandet	3141

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2003 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 1994-2003, er ikke normalisert.

Tabell 4. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2003 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref.	Bygg	Havre	Hvete
Bruk	2003	2003	2003
1	330		
2	384	408	447
5	375	427	469
6	371	425	472
7	452	389	469
8	331		
11	344		
12	379		438
13	365	332	413
18	324		
20	379	396	436
21	421	440	460
22	334	349	420

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Fruktavlingene lå litt under et normalår i 2003. Målt ut fra driftsgranskingsbruk med fruktproduksjon på Vestlandet var epleavlingene 13 prosent lavere enn i et gjennomsnittså, pæreavlingene 64 prosent lavere enn i et gjennomsnittså, avlingene av plommer 15 prosent større og av moreller 18 prosent lavere enn i et gjennomsnittså.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 PRODUKTIVITETSENDRINGER

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2004 og 2005, er det gjort separate beregninger over endringer i produktivitet disse årene.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomsfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Dataene i driftsgranskingene er i større grad tilgjengelige som verditall og ikke som mengde og pris. For å komme over fra verditallene i Driftsgranskingene til volumtall, er verditallene i Driftsgranskingene deflatert med prisindekser beregnet på Totalkalkylen. Det synes å være godt samsvar mellom de mengdeavhengige tilskudd som er med i Driftsgranskingenes verditall og i prisindeksene.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. For å unngå effekter av utskifting av bruk, har en bare tatt med i beregningen de brukene som er med i alle de 8 årene, og som har hatt samme driftsform alle årene. Trenden reflekterer da den utvikling som faktisk har funnet sted på enkeltbruk med den aktuelle produksjonen, og en unngår å få inn effekter som følger av avgang eller rekruttering av bruk til driftsgranskingene. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser. Ved denne metoden skilles ikke avlingsøkning fra økning som følge av økt areal, og økt ytelse skilles ikke fra økning som følge av flere dyr.

Ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin benyttes ikke lenger prisindeksen for korn. For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste, vedtok nemnda i 2004 å legge til grunn stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Stigningskoeffisienten for normalårsavlingsberegningene bygger på avlingstall for de 14 årene 1990 – 2003. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige produktivitetsutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

Beregningsmetoden frikobler trenden brukt på planteproduksjonsinntektene fra trenden for de andre elementene som frambringer vederlag til arbeid og egenkapital og som er regnet på grunnlag av observasjoner på 43 driftsgranskingsbruk fra årene 1996 – 2003.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 5 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 5. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

Prisindeks for omregning til volumtall	
Sum inntekter planteproduksjon	
korn, korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Øvrige	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon	
melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for ku- og storfeslakt inkl. grunntilskudd
Korn	Sum husdyrprodukt
Sau	Sammenveid indeks for sauekjøtt inkl. grunntilskudd og ull
korn/svin	Sum gris
Tilskudd	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader ¹	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

1) Til faste kostnader regnes i driftsgranskningene vedlikehold, drivstoff, maskinleie, jordleie, forsikring, elektrisk kraft, administrasjon og annet

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 6. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	1996–2003
Melk og storfeslakt	1	159
Korn	2	43
Sau	3	29
Korn/svin	5	16

Produktivitetsberegningene er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (Korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4 og 10 – 19 regnes forholdsvis ut fra produktivitetsberegningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 20 og 21 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9, 23 – 25 regnes ut fra produktivitetsberegningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6 og 22 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i produktivitetutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i produktivitetutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 1996 – 2003 kan gi et dårlig bilde av produktivitetutviklingen i perioden 2003 – 2005, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpassing som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av produktivetsberegningene

I tabellen nedenfor er resultater for produktivetsberegningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 7. Produktivetsberegninger, i 2003-priser og 1845 timer/årsverk

	Trend (årlig endring, 2003-priser) ¹						Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk t./ bruk	Innt-kostn (eks avskr.)+ tilsk kr/bruk	Med eff. av endret arb.forb	
Melk og storfeslakt	1	708	9 583	5 579	10 825	- 20	5 045	3 700
Korn	2	3 544	40	2 988	6 274	- 25	298	4 800
Sau	3	222	3 344	- 337	4 869	- 29	- 1 640	- 200
Korn/gris	5	4 482	40 272	10 760	51 445	9	4 069	1 900

T) Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke fordi en ikke har noen god metode å bruke.

Hovedproblemet er at en ikke kjenner anskaffelsestidspunktet til hvert enkelt avskrivningsobjekt

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en produktivetsframgang på 3700 kroner per årsverk. Det er om lag 1600 kroner mer enn ved tilsvarende beregning i fjor. For jordbruksbedrifter med driftsform sau er det en liten nedgang på 200 kroner per årsverk, mens fjorårets beregninger viste en økning på 1000 kroner. For både melke- og sau viser trenden en økning i kostnadene og i inntektene fra husdyrproduksjonen, men økningen i husdyrinntekten er marginal for sauebrukene. Arbeidsforbruket går ned i begge produksjoner. Trenden for direkte tilskudd viser økning for melkeproduksjon og nedgang for sau.

For korn er den årlige avlingsøkning i alt regnet til 5,2 kg per dekar. Tilsvarende tall ved beregningene i fjor var 2,6 kg/daa. Gjennomsnittlig kornareal er 282 dekar mot 297 dekar ifjor. Den årlige produktivetsveksten er større for kornproduksjon enn for de tre andre driftsformene. Avlingsøkningen forklarer en del av dette og i tillegg betyr det noe at arealet på jordbruksbedriftene øker med drøyt ett dekar per år. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 298 kr per bruk som vist i tabellen over. Når en tar hensyn til nedgangen i arbeidsforbruk blir produktivetsøkningen 4800 kroner per årsverk.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en produktivetsøkning på 1900 kr per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var 11 000 kr.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av all produktivitet på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i priser for henholdsvis 2004 og 2005.

Tabell 8. Utslag av all produktivitet på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

			2004	2005
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr	Landet	3 700	6 100
2	Korn. 294 dekar korn	Landet	4 600	4 800
3	Sau. 110,3 vinterfôra sauer	Landet	- 500	- 2 500
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgeiter	Landet	3 900	6 400
5	Svin og korn. 38,5 avlssvin + 276 dekar korn	Landet	500	- 4 400
6	Egg og korn. 3353 høner + 215 dekar korn	Landet	500	- 4 600
7	Poteter og korn. 95 dekar poteter + 266 dekar korn	Landet	5 900	6 100
8	Storfeslakt/ammeku. 14,0 ammekyr	Landet	- 400	- 2 300
9	Frukt/bær og sau. 38 dekar frukt + 16,8 vinterfôra sauer	Landet	- 700	- 4 100

Tabell 9. Utslag av all produktivitet på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

			2004	2005
10	Melk og storfeslakt <15 årskyr (11,6)	Landet	3 200	5 200
11	Melk og storfeslakt >15 årskyr (19,8)	Landet	4 100	6 600
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	Landet	4 300	7 100
13	Melk og storfeslakt 20,2 årskyr	Østlandets flatbygder	4 600	5 800
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr	Østlandets andre bygder	3 400	5 500
15	Melk og storfeslakt 24,9 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	4 400	7 100
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr	Agder og Rog. a. bygder	3 200	5 200
17	Melk og storfeslakt 14,6 årskyr	Vestlandet	3 500	5 700
18	Melk og storfeslakt 16,3 årskyr	Trøndelag	4 000	6 600
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr	Nord-Norge	4 200	6 800
20	Korn. <400 dekar korn (224 dekar korn)	Østlandet	2 800	2 900
21	Korn. >400 dekar korn (512 dekar korn)	Østlandet	7 000	7 200
22	Korn og korn/svin (264 daa+15,9 avlssvin)	Trøndelag	500	- 4 600
23	Sau. 88,0 vinterfôra sauer	Vestlandet	- 300	- 1 500
24	Sau. 121,5 vinterfôra sauer	Nord-Norge	- 600	- 3 400
25	Sau(de 25 største brukene) 170,6 v.f.sauer	Landet	- 700	- 3 700

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2003 er lik den beregnede budsjettprisen for 2004 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2003/2004. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2004 lik budsjettprisen for 2005 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2005 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2004. I referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppgjøret, blir eventuelle prisendringer som er bestemt i jordbruksoppgjøret 2005, lagt inn i det normaliserte budsjettåret 2005.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2003 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut. Driftstilskuddet er naturligvis også holdt utenfor prisberegningen. Framregningen fra 2003 blir gjort på grunnlag av totalkalkylen.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 0,4 prosent fra 2003 til 2004 og med 1,25 prosent fra 2004 til 2005. I relative tall blir dette:

$$2003 = 100,0 \quad 2004 = 100,4 \quad 2005 = 101,7$$

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn den faktiske utbetalingen av grunntilskuddene, etter samme prinsipp som i totalkalkylen når det gjelder kjøtt (vedtatte satser i budsjettåret). For melk mangler vi tilstrekkelige opplysninger som viser oppnådd grunntilskudd fordelt på ku og geitemelk og fordelt på halvår. Vi har i stedet benyttet de vedtatte satsene. Disse vil avvike forholdsvis lite fra oppnådde satser.

Tabell 10. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2001	2002	2003	2004	2005
Kumelk	3,60	1,80	0,00	0,00	0,00
Geitemelk	182,95	186,20	184,40	184,40	210,00
Storfekjøtt	253,00	288,00	119,00	0,00	0,00
Sauerkjøtt	463,00	395,00	370,00	373,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 11. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2002	2003	2004	2005
A og 0	0	0	0	0
B	8	8	8	8
C	23	23	23	23
D	32	32	32	32
E	42	42	42	42
F	55	55	55	55
G	80	80	80	80
H	101	101	101	101
I	159	159	159	159
J	168	168	168	168

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 12. Satser for distriktstilskudd for kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2002	2003	2004	2005
1	0	0	0	0
2	405	405	405	405
3	655	655	655	655
4	1020	1020	1050	1050
5	1110	1110	1110	1110

Tabell 13. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2002	2003	2004	2005
1	0	0	0	0
2	405	405	405	405
3	655	655	655	655
4	1220	1220	1250	1250
5	1300	1300	1300	1300

Tabell 14. Sats for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2002¹	2003¹	2004	2005
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	500	500	540	540
5	500	500	540	540
Vestlandet	50	50	54	54

1) Satsene ble justert teknisk tilsvarende nytt vektgrunnlag

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Satsen var 20 øre per kg første halvår 2001, og ble økt til 40 øre per kg ved jordbruksoppgjøret 2001. Denne satsen ble videreført uendret ved jordbruksoppgjøret både i 2002 og i 2003. Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble satsen for Nord-Norge økt med 60 øre til 100 øre per kg egg mens satsen for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på 40 øre per kg. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon. Ved jordbruksoppgjøret i 2001 ble tilskuddet lagt om fra å være gitt per liter melk oppad begrenset til henholdsvis 30 000 og 15 000 liter, til at det fra og med utbetalingene i 2002 blir gitt som et tilskudd per dyr. Samtidig ble utbetalingen av driftstilskuddet endret slik at beløpet fra 1. januar 2002 betales ut i to terminer sammen med øvrige tilskudd fra Statens landbruksforvaltning (februar og juni). Tidligere var det meieriene som betalte ut beløpet månedlig sammen med melkeoppjøret. Maksimalt tilskudd blir oppnådd ved 5 kyr eller ved 27 geiter.

Tabell 15. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2002 ¹	2003	2004	2005
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge	61500	59000	59000	52800
Sør-Norge ^{2,3}		64000	64000	57700
Nord-Norge	67650	65000	65000	58600
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	67650	65000	65000	58600
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge, kroner per ku	12000	11800	11800	10560
Sør-Norge ^{2,3} , kroner per ku		12800	12800	11540
Nord-Norge, kroner per ku	13200	13000	13000	11720
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	2444	2407	2407	2170

1) Satsene oppgitt per foretak er inklusive satsjusteringen ved andre utbetaling i 2002

2) Gjelder fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus

3) Gjelder fra og med år 2004 i tillegg også kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke

Utbetalingen av driftstilskudd i 2002 ble 1 500 kroner høyere per melkebruk med ku i Sør-Norge og 1 650 kroner høyere per melkebruk med ku i Nord-Norge og per melkebruk med geit enn de satsene som ble vedtatt ved jordbruksoppjøret 2001. Det forhøyede beløpet har sammenheng med overgangen fra månedlige utbetalinger i 2001 til to årlige utbetalinger fra og med 2002. I møte mellom forhandlingspartene 10. september 2001 ble det bestemt at andre utbetaling etter ny ordning (i juni 2002) skulle skje på grunnlag av dyretallet ved årsskiftet (01.01.2002), men at det ikke ville bli utbetalt driftstilskudd ved denne utbetalingen for dem som solgte kvoten i 2001. Innspart beløp inngikk i grunnlaget for satsjustering etter § 3 i forskrift om driftstilskudd i melkeproduksjonen. Satsjusteringen ble endelig fastsatt rett før utbetaling i juni 2002.

Ved jordbruksoppjøret 2002 ble satsen for driftstilskudd melk satt 5 000 kroner høyere per foretak i fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus enn for driftstilskudd Sør-Norge. Ved jordbruksoppjøret i 2003 ble dette området med høyere sats for driftstilskudd melk i Oslofjordområdet utvidet til også å gjelde kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke. I referansebruksberegningene er denne ordningen med høyere sats regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk i disse områdene bak det enkelte referansebruk.

Videre ble det fra 01.07.2002 etablert et driftstilskudd i spesialisert kjøttproduksjon med en sats på 1 000 kroner per ammeku for foretak med 6 til 40 ammekyr, og 40 000 kroner per foretak for foretak med mer enn 40 ammekyr. Ved jordbruksoppjøret i 2004 ble disse satsene økt til 1 125 kroner per ammeku for foretak med 6 til 40 ammekyr, og til

45 000 kroner per foretak for foretak med mer enn 40 ammekyr. Tilskuddet ytes ikke til foretak som mottar driftstilskudd i melkeproduksjon.

7.3 Produksjonstilskudd per dyr

Produksjonstilskuddet per dyr er avgrenset til maksimalt kr 140 000 per søker for 2003, kr 150 000 per søker for 2004 og kr 200 000 per søker for 2005. Produksjonstilskuddet per dyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Produksjonstilskuddet per dyr etter jordbruksoppgjøret 2003/2004 ble derfor først utbetalt i 2004 når det gjelder tilskuddet fra 01.07, mens endringene i produksjonstilskuddet per dyr med virkning for tellingen per 31.12.2003 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2004.

Ved jordbruksoppgjøret 2003 ble det innført et tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt kjøttkvalitet og avdrått i saueholdet. På samme måte ble det for å stimulere til økt kjøttproduksjon av kje, innført et tilskudd til klassifiserte kjeslakt over 3,5 kg. I tillegg ble det foretatt en justering av vilkårene for dyretilskuddet til sau og ammegeit ved at dyr under 1 år ikke lenger blir berettiget dyretilskudd. For å kompensere for reduksjonen i antall støtteberettigede dyr, ble det foretatt en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene.

Tabell 16. Produksjonstilskudd per dyr 2003, 2004 og 2005

Dyreslag	Intervall	Sats, kr per dyr per år		
		2003	2004	2005
Mjølkeku	1 – 16	3330	3330	2990
	17 – 25	2000	2000	1614
	26 – 50	1000	1000	426
Storfe	1 – 250	744	768	787
Melkegeit	1 – 125	1195	1195	1008
	126 – 250	725	725	520
Ammekyr på melkebruk	1 – 16	3330	3330	2990
	17 – 25	2000	2000	1614
	26 – 50	1000	1000	426
Ammekyr utenfor melkebruk	1 – 16	3330	3330	2990
	17 – 25	2000	2000	1614
	26 – 50	1000	1000	426
Sau/ammegeit	1 – 100	478		
	1 – 75		591 ¹	564 ¹
	76 – 200		134 ¹	112 ¹
	201 – 300		35 ¹	0 ¹
	101 – 250	158		
	251 – 400	84		
Lammeslakt	Kvalitet O og bedre		120	122
	Kvalitet O- og P+		60	59
	Kvalitet P og P-		60	0
Kjeslakt	Over 3,5 kg		60	59
Avlsgris Sør-Norge	1 – 70	832	832	594
Avlsgris Nord- Norge	1 – 25	1122	1122	881
	26 – 70	832	832	594
Slaktegris	1 – 1400	40	39	28
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	16	16	12
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	30	30	26
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	16	16	12

1) Over 1 år per 1. januar

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebruksystemet uten å foreta normalisering. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppkjøret 2001 ble maksimalbeløpet per driftsenhet økt til 50 000 kroner og det ble gjennomført en endring av strukturen i tilskuddsintervallsatsene. Ved jordbruksoppkjøret 2002 ble satser og maksimalbeløp opprettholdt uendret. Ved jordbruksoppkjøret 2003 ble det gjort en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene for vinterføra sauer og ammegeiter i forbindelse med innføringen av et nytt tilskudd til lammeslakt og klassifiserte kjeslakt. Ellers ble satser og maksimalbeløp beholdt uendret. Ved jordbruksoppkjøret 2004 ble det gjort endringer i utbetalingstidspunkt mens satser og maksimalbeløp ble holdt uendret.

I 2002 ble grensen for forskuddsutbetaling for avløsertilskuddet hevet fra ca. 58 til ca. 75 prosent. Som følge av dette skjedde det en økt forskuddsutbetaling på 180 millioner kroner helt på slutten av 2002. I 2003 ble forskuddsutbetalingen avgrenset til ca. 62 prosent og i 2004 er bevilgningen forutsatt å dekke en forskuddsutbetaling på ca. 60 prosent. Ved jordbruksoppkjøret i 2004 ble partene enige om å avvikle ordningen med forskuddsutbetaling

av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. For å unngå større likviditetsproblemer for produsentene i omleggingsåret 2005, utbetales det dette året et særskilt «omleggingstilskudd» i form av en engangsutbetaling gitt som et direkte tilskudd. Fra 2005 vil all utbetaling av avløsertilskuddet gjennomføres i juni måned året etter.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebruksystemet uten å foreta normalisering. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. I jordbruksoppgjørene 2000 og 2001 ble de gjeldende satsene videreført uendret. Ved jordbruksoppgjøret 2001 ble det lagt til grunn at ordningen skulle avvikles og overføres til Trygdeetaten når konsekvensene var endelig utredet. Dette ble også lagt til grunn ved jordbruksoppgjøret 2002, og det ble ikke gjort endringer i satsene for ordningen. Til jordbruksoppgjøret i 2003 kom Landbruksdepartementet i fellesskap med Sosialdepartementet etter en samlet vurdering fram til at det ikke ville være hensiktsmessig med en overføring av ordningen til Trygdeetaten. Ordningen videreføres derfor under Landbruks- og matdepartementet. Det ble ikke gjort endringer i ordningen ved jordbruksoppgjøret 2003. Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 750 til 850 kroner.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2003, 2004 og 2005 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 17. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2003. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Grovfôr	0-200	287	212	311		403	438	468
	>200	200						
Korn	Alt areal	246	303	400				
Potet	Alt areal	279					1100	1400
Grønnsaker	0-30	800					1900	
	>30	300						
Frukt og bær	0-30	800					1400	
	>30	300						
Økologisk: korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250						
Grønn- gjødsling	Alt areal	550						
Annet økologisk areal	Alt areal	55						

Ved jordbruksoppjøret 2002 ble det bestemt å gi en engangsutbetaling på 3 kroner per dekar for alt grovfôrareal ved søknadsomgangen i august 2002 med utbetaling i 2003.

Tabell 18. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2004. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Grovfôr	0-200	287	212	311		403	438	468
	>200	200						
Korn	Alt areal	260	316		410			
Potet	Alt areal	279					1100	1400
Grønnsaker	0-30	800					1900	
	>30	300						
Frukt og bær	0-30	800					1400	
	>30	300						
Økologisk: korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250						
Grønn- gjødsling	Alt areal	550						
Annet økologisk areal	Alt areal	55						

Ved jordbruksoppjøret 2003 ble det ikke gitt engangsutbetalinger.

Tabell 19. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2005. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	192						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0-200	75	0	99	191	226	256	
	>200	50	0	50				
Korn	Alt areal	78	130	220				
Potet	Alt areal	50					900	
Grønnsaker	0-30	400					1500	
	>30	0						
Frukt og bær	0-30	500					1100	
	>30	0						
<u>Økologisk:</u> korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250						
Grønn- gjødsling	Alt areal	550						
Annet økologisk areal	Alt areal	55						

Ved jordbruksoppjøret 2004 ble det ikke gitt engangsutbetalinger.

Satsene for økologisk areal og grønn gjødsling i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

Ved jordbruksoppjøret 2000/2001 ble det bestemt at arealtilskudd til økologisk grovfôr skulle erstattes av et tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Året 2001 skulle være et overgangsår, slik at det for 2001, med utbetaling i 2002, skulle utbetales arealtilskudd til grovfôr etter halv sats og tilskudd til husdyrproduksjon etter halv sats. I jordbruksoppjøret 2001/2002 ble avtalepartene enige om å videreføre dette som en varig ordning, det vil si med et arealtilskudd til grovfôr på 55 kroner per dekar. Ved jordbruksoppjøret 2003 ble det innført et nytt husdyrtilskudd til økologisk svineproduksjon og det ble gjort en teknisk justering av satsene for sau. De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, er vist i tabellen nedenfor.

**Tabell 20. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2003, 2004 og 2005.
Kroner per dyr per år**

Dyreslag	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7
Melkeku og ammeku	630	880
Andre storfe	190	280
Melkegeit og ammegeit	70	90
Vinterføra sau ¹	70	90
Sau over 1 år per 1. januar ²	100	130
Avlsgris ²	250	250
Slaktegris ²	40	40

1) I 2003

2) Fra 2004

7.7 Tilskudd til dyr på utmarksbeite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ble ved jordbruksoppgjøret i 1998 skilt ut som et eget dyretilskudd og beregningen av normert areal per beitedyr falt bort. Til og med 1998 ble dette tilskuddet utbetalt som en del av areal- og kulturlandskapstilskuddet.

**Tabell 21. Satser for tilskudd til dyr på utmarksbeite for 2003, 2004 og 2005.
Kroner per dyr per år**

Dyreslag	Intervall	2003	2004	2005
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	250	250	250
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	80	84	84

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. For 2000 var dette fradraget på 5 000 kroner per bruker per år. Ved jordbruksoppgjøret i 2000 ble dette generelle bunnfradraget hevet til 7 000 kroner per bruker per år for utbetalingsåret 2001. Ved jordbruksoppgjøret i 2001 ble det generelle bunnfradraget satt ned til 6 000 kroner per bruker per år. Ved jordbruksoppgjørene i 2002 og 2003 ble fradraget videreført uendret. Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 500 kroner til 5 500 kroner per foretak per år.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i total kalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med *verdiutviklingen* i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i total kalkylen fordi det der er en kostnadspost som skal få sin dekning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital». Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7. I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2003 til 2004 og fra 2004 til 2005. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i avsnitt 8.2–8.4.

Tabell 22. Framregningssatser fra 2003 til 2004 og fra 2004 til 2005

	Endring i total kalkylen fra 2003 – 2004 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i total kalkylen fra 2004 – 2005 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	- 8 øre/kg *	0 *
Havre	- 8 øre/kg *	0 *
Hvete	- 10 øre/kg *	0 *
Annet korn	95,8 % *	99,9 % *
Oljefrø	97,5 % *	100,0 % *
Poteter	+ 2 øre/kg *	+ 1 øre/kg *
Grovfôr	103,8 %	99,4 %
Grasfrø	82,7 %	104,6 %
Frukt og bær	106,2 % *	103,4 % *
Andre planteprodukter	96,4 %	101,1 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	- 2 øre/kg	+ 4 øre/kg
Storfe, livdyr	104,4 %	99,0 %
Kuslakt	+ 132 øre/kg	- 31 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 132 øre/kg	- 31 øre/kg
Geit, melk	- 2 øre/kg	+ 4 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	134,8 %	100,0 %
Slaktegris	- 128 øre/kg	- 233 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	94,1 %	88,6 %
Smågris	94,1 %	88,6 %
Sau, livdyr og slakt	93,0 %	97,0 %
Sau, ull	- 28 øre/kg	+ 39 øre/kg
Fjørfe, egg	- 54 øre/kg	- 61 øre/kg
Andre inntekter husdyrhold	98,3 %	94,1 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	102,0 %	102,0 %
Andre inntekter	100,4 %	101,2 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	100,0 %	96,7 %
Settepoteter	102,6 %	98,9 %
Såvarer og planter	104,2 %	103,0 %
Handelsgjødsel	104,8 %	106,8 %
Kalk	103,4 %	96,8 %
Plantevernmidler	97,0 %	97,1 %
Konserveringsmidler	106,0 %	95,6 %
Kraftfôr	99,3 %	99,2 %
Annet innkjøpt fôr	99,3 %	99,2 %
Diverse til husdyrholdet	100,4 %	101,2 %
Innkjøp av dyr	98,3 %	94,1 %
Andre forbruksartikler	100,4 %	101,2 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	102,5 S	103,8 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	105,4 %	104,3 %
Traktorer, vedlikehold	105,4 %	104,3 %
Skurtresker, vedlikehold	105,4 %	104,3 %
Yrkesbil, vedlikehold	100,8 %	101,2 %
Driftsbygninger, vedlikehold	102,8 %	103,0 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	101,7 S	101,7 S
Drivstoff	102,8 %	107,0 %
Maskinleie	100,4 %	101,2 %
Jordleie	100,4 %	101,2 %
Forsikring	102,7 %	103,3 %
Elektrisk kraft	79,2 %	100,2 %
Adm. og andre faste kostnader	100,4 %	101,2 %
Sum faste kostnader		

Avskrivninger, mask. og redsk.	103,5 S	103,6 S
Avskrivninger, traktorer	102,1 S	102,1 S
Avskrivninger, skurtresker	102,3 S	102,4 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,6 S	101,5 S
Avskrivninger, driftsbygninger	105,3 S	105,1 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	104,2 S	104,1 S
Avskrivninger, kontormaskiner	102,2 S	101,9 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt

-Kostnader i alt

=Driftsoverskudd

+Leid arbeid	102,5 S	103,8 S
-Jordbrukets rentekostnader	64,9 %	102,4 %
-Jordbrukets andel av kår	100,4 %	101,2 %

=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk

=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive produktivitetsendringer

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

Begrepet årgangsindeks fortjener en nærmere forklaring. En bruker kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 23. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Indeks	276,2	282,6	291,4	300,3	304,1	311,6	313,0	316,9
Årgangsindeks						294,46	301,04	306,63
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,022	1,041

Årgangsindeksen for 2003 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 1999 - 2002 pluss halvparten av indeksen for det første året (1998) og halvparten av indeksen for det siste året (2003) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2004 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 1999 – 2004 og for 2005 for årene 2000 – 2005.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis, som viser følgende utvikling:

$$2003 = 100,0 \quad 2004 = 102,5 \quad 2005 = 106,4$$

For 2005 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 3,8 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2003-2005 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteliggingen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er ikke regnet inn i referansebruksberegningene. Inntektsfradraget innebar for 2001 et fradrag i positiv næringsinntekt fra jord- og hagebruk på inntil 36 000 kroner per bruk. Det ga en skattereduksjon på 10 080 kroner som tilsvarte en inntekt før skatt på drøyt 15 000 kroner per bruk for 2001 forutsatt 33 prosent marginalsatt.

For skatteårene 2002 og 2003 økte jordbruksfradraget med et inntektsavhengig tillegg. Maksimalt fradrag i 2002 var 47 500 kroner og i 2003 - 2005 er det 61 500 kroner. Det kreves en jordbruksinntekt på henholdsvis 163 800 kroner og 170 200 kroner disse årene får å få maksimalt fradrag. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 19 900 kroner i 2002 og omtrent 25 700 kroner i 2003 - 2005.

Tabellen nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

Tabell 24. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk. Framregning inklusive produktivitetendringer¹

	2003	2004	2005
01 Melk og storfeslakt, 16,2 årskyr.	156611	163566	155919
02 Korn, 294 dekar korn.	167872	163200	154231
03 Sau, 110,3 vinterfôra sauer.	89860	94564	81906
04 Melkeproduksjon geit, 78,2 årsgaier.	163760	172584	165701
05 Svin og korn, 38,5 avlssvin + 276 dekar	227482	193519	100806
06 Egg og korn, 3353 høner + 215 dekar korn	240196	225523	184668
07 Poteter og korn, 95 daa poteter+266 daa	214495	215400	207147
08 Storfeslakt/ammeku, 14,0 ammekyr.	81831	86905	76536
09 Frukt/bær og sau, 38 dekar frukt+16,8 v.	144494	152852	146751
10 Melk og storfeslakt, <15 årskyr (11,6).	134995	140645	132835
11 Melk og storfeslakt, >15 årskyr (19,8).	170916	178598	171528
12 Melk, 40 største melkebrukene, 27,7 årskyr	181453	190747	183291
13 Melk og storfeslakt, 20,2 årskyr. Østl	149987	157349	149014
14 Melk og storfeslakt, 14,9 årskyr. Østl.	141662	147296	140172
15 Melk og storfeslakt, 24,9 årskyr. Agder/	182967	192244	184257
16 Melk og storfesl., 14,8 årskyr. Agder/Ro	132955	140792	131600
17 Melk og storfeslakt, 14,6 årskyr.	145892	152205	143582
18 Melk og storfeslakt 16,3 årskyr.	169742	175481	168589
19 Melk og storfeslakt, 15,4 årskyr.	174492	183620	177170
20 Korn, <400 dekar korn (224 dekar korn).	102995	97517	87304
21 Korn, >400 dekar korn (512 dekar korn).	252173	243007	230207
22 Korn og korn/svin, 264 daa korn+15,9 avl	239656	217094	155474
23 Sau, 88,0 vinterfôra sauer.	54876	59921	49876
24 Sau, 121,5 vinterfôra sauer.	121377	127202	113380
25 Sau, 25 største sauebrukene, 170,6 v.f.s	132929	135797	120643

¹ Jordbruksfradrag ved skatteliggingen er ikke regnet inn

Tabell 25. Resultatregning for hvert referansebruk. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

01 Melk og storfeslakt, 16,2 årskyr.		Landet	412 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	808832	808687	798651
- Kostnader i alt	562493	567954	578672
= Driftsoverskudd	246339	240733	219979
+ Leid arbeid	71716	73509	76306
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	27904	18107	18548
- Jordbr. andel av kår	2818	2831	2866
= Vederl. arb. og egenkap.	287333	293304	274871
/ Antall årsverk	1,835	1,835	1,835
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	156611	159866	149819
+ Produktivitetsendringer	0	3700	6100
= Vederl. inkl. prod.endr.	156611	163566	155919
02 Korn, 294 dekar korn.		Landet	86 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	396310	389727	392290
- Kostnader i alt	290835	295406	303032
= Driftsoverskudd	105475	94321	89258
+ Leid arbeid	7098	7275	7552
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	16660	10811	11074
- Jordbr. andel av kår	2833	2846	2881
= Vederl. arb. og egenkap.	93080	87939	82855
/ Antall årsverk	0,554	0,554	0,554
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	167872	158600	149431
+ Produktivitetsendringer	0	4600	4800
= Vederl. inkl. prod.endr.	167872	163200	154231
03 Sau, 110,3 vinterfôra sauer.		Landet	73 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	313065	318739	311852
- Kostnader i alt	237751	241270	247440
= Driftsoverskudd	75314	77469	64412
+ Leid arbeid	34227	35083	36418
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	7947	5157	5282
- Jordbr. andel av kår	1555	1562	1581
= Vederl. arb. og egenkap.	100039	105833	93967
/ Antall årsverk	1,113	1,113	1,113
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	89860	95064	84406
+ Produktivitetsendringer	0	-500	-2500
= Vederl. inkl. prod.endr.	89860	94564	81906

04 Melkeproduksjon geit, 78,2 årsgeiter.	Landet	25 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	560218	562776	553345
- Kostnader i alt	346516	349810	357101
= Driftsoverskudd	213702	212966	196244
+ Leid arbeid	61810	63355	65766
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	19569	12699	13007
- Jordbr. andel av kår	673	676	684
= Vederl. arb. og egenkap.	255270	262946	248319
/ Antall årsverk	1,559	1,559	1,559
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163760	168684	159301
+ Produktivitetsendringer	0	3900	6400
= Vederl. inkl. prod.endr.	163760	172584	165701

05 Svin og korn, 38,5 avlssvin + 276 dekar korn.	Landet	40 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	1630457	1554694	1418460
- Kostnader i alt	1270672	1269314	1270257
= Driftsoverskudd	359785	285380	148203
+ Leid arbeid	55701	57094	59266
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	56047	36370	37254
- Jordbr. andel av kår	7181	7213	7303
= Vederl. arb. og egenkap.	352258	298891	162912
/ Antall årsverk	1,549	1,549	1,549
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	227482	193019	105206
+ Produktivitetsendringer	0	500	-4400
= Vederl. inkl. prod.endr.	227482	193519	100806

06 Egg og korn, 3353 høner + 215 dekar korn.	Landet	12 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	1302322	1264184	1214657
- Kostnader i alt	979621	981367	987078
= Driftsoverskudd	322701	282817	227579
+ Leid arbeid	79670	81662	84769
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	44065	28594	29290
- Jordbr. andel av kår	3154	3168	3208
= Vederl. arb. og egenkap.	355152	332717	279850
/ Antall årsverk	1,479	1,479	1,479
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	240196	225023	189268
+ Produktivitetsendringer	0	500	-4600
= Vederl. inkl. prod.endr.	240196	225523	184668

07 Poteter og korn, 95 daa poteter+266 daa korn.	Landet	15 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	884844	877862	877817
- Kostnader i alt	614158	623578	638409
= Driftsoverskudd	270686	254284	239408
+ Leid arbeid	71494	73281	76070
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20692	13427	13754
- Jordbr. andel av kår	4919	4941	5003
= Vederl. arb. og egenkap.	316569	309197	296721
/ Antall årsverk	1,476	1,476	1,476
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	214495	209500	201047
+ Produktivitetsendringer	0	5900	6100
= Vederl. inkl. prod.endr.	214495	215400	207147

08 Storfeslakt/ammeku, 14,0 ammekyr.		Landet	30 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	424804	425603	423098
- Kostnader i alt	348631	352282	358257
= Driftsoverskudd	76173	73321	64841
+ Leid arbeid	24995	25620	26595
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20913	13571	13901
- Jordbr. andel av kår	4057	4075	4126
= Vederl. arb. og egenkap.	76198	81295	73409
/ Antall årsverk	0,931	0,931	0,931
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	81831	87305	78836
+ Produktivitetsendringer	0	-400	-2300
= Vederl. inkl. prod.endr.	81831	86905	76536
09 Frukt/bær og sau, 38 dekar frukt+16,8 v.f.s.		Landet	16 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	407942	422945	422853
- Kostnader i alt	218855	222254	227835
= Driftsoverskudd	189087	200691	195018
+ Leid arbeid	40589	41604	43187
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	4006	2600	2663
- Jordbr. andel av kår	2076	2085	2111
= Vederl. arb. og egenkap.	223594	237610	233431
/ Antall årsverk	1,547	1,547	1,547
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	144494	153552	150851
+ Produktivitetsendringer	0	-700	-4100
= Vederl. inkl. prod.endr.	144494	152852	146751
10 Melk og storfeslakt, <15 årskyr (11,6).		Landet	182 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	614354	614041	604442
- Kostnader i alt	427797	432071	440514
= Driftsoverskudd	186557	181970	163928
+ Leid arbeid	57973	59422	61683
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20436	13261	13584
- Jordbr. andel av kår	2102	2111	2138
= Vederl. arb. og egenkap.	221992	226020	209889
/ Antall årsverk	1,644	1,644	1,644
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	134995	137445	127635
+ Produktivitetsendringer	0	3200	5200
= Vederl. inkl. prod.endr.	134995	140645	132835
11 Melk og storfeslakt, >15 årskyr (19,8).		Landet	230 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	963133	962712	953585
- Kostnader i alt	669079	675476	687997
= Driftsoverskudd	294054	287236	265588
+ Leid arbeid	82591	84656	87877
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	33838	21958	22492
- Jordbr. andel av kår	3383	3398	3441
= Vederl. arb. og egenkap.	339424	346536	327532
/ Antall årsverk	1,986	1,986	1,986
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	170916	174498	164928
+ Produktivitetsendringer	0	4100	6600
= Vederl. inkl. prod.endr.	170916	178598	171528

12 Melk, 40 største melkebrukene, 27,7 årskyr.	Landet	40 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	1220356	1219269	1209036
- Kostnader i alt	859262	866913	882908
= Driftsoverskudd	361094	352356	326128
+ Leid arbeid	101297	103829	107780
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	49777	32301	33086
- Jordbr. andel av kår	3780	3797	3844
= Vederl. arb. og egenkap.	408834	420087	396978
/ Antall årsverk	2,253	2,253	2,253
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	181453	186447	176191
+ Produktivitetsendringer	0	4300	7100
= Vederl. inkl. prod.endr.	181453	190747	183291

13 Melk og storfeslakt, 20,2 årskyr.	Østl. flatbygder	33 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	1052960	1052044	1041728
- Kostnader i alt	812071	818765	833165
= Driftsoverskudd	240889	233279	208563
+ Leid arbeid	102996	105571	109588
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	36084	23415	23985
- Jordbr. andel av kår	4251	4270	4323
= Vederl. arb. og egenkap.	303550	311165	289843
/ Antall årsverk	2,024	2,024	2,024
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	149987	153749	143214
+ Produktivitetsendringer	0	3600	5800
= Vederl. inkl. prod.endr.	149987	157349	149014

14 Melk og storfeslakt, 14,9 årskyr.	Østl. andre bygder	72 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	747513	747085	737491
- Kostnader i alt	525825	530141	540034
= Driftsoverskudd	221688	216944	197457
+ Leid arbeid	67504	69192	71824
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20643	13396	13721
- Jordbr. andel av kår	3960	3978	4027
= Vederl. arb. og egenkap.	264589	268762	251533
/ Antall årsverk	1,868	1,868	1,868
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	141662	143896	134672
+ Produktivitetsendringer	0	3400	5500
= Vederl. inkl. prod.endr.	141662	147296	140172

15 Melk og storfeslakt, 24,9 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren	20 bruk	
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	985875	985863	973608
- Kostnader i alt	647399	652840	664795
= Driftsoverskudd	338476	333023	308813
+ Leid arbeid	78122	80075	83122
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	38397	24916	25522
- Jordbr. andel av kår	4532	4552	4609
= Vederl. arb. og egenkap.	373669	383630	361804
/ Antall årsverk	2,042	2,042	2,042
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	182967	187844	177157
+ Produktivitetsendringer	0	4400	7100
= Vederl. inkl. prod.endr.	182967	192244	184257

16 Melk og storfesl., 14,8 årskyr. Agder/Rogal.a.bygder	48 bruk		
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	731948	732009	721368
- Kostnader i alt	535245	540937	550891
= Driftsoverskudd	196703	191072	170477
+ Leid arbeid	61768	63312	65721
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	33789	21926	22459
- Jordbr. andel av kår	2010	2019	2044
= Vederl. arb. og egenkap.	222672	230439	211695
/ Antall årsverk	1,675	1,675	1,675
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	132955	137592	126400
+ Produktivitetsendringer	0	3200	5200
= Vederl. inkl. prod.endr.	132955	140792	131600

17 Melk og storfeslakt, 14,6 årskyr.	Vestlandet 78 bruk		
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	706261	705809	695373
- Kostnader i alt	493154	498184	507552
= Driftsoverskudd	213107	207625	187821
+ Leid arbeid	57375	58809	61047
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24895	16155	16548
- Jordbr. andel av kår	2988	3001	3039
= Vederl. arb. og egenkap.	242599	247278	229281
/ Antall årsverk	1,663	1,663	1,663
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	145892	148705	137882
+ Produktivitetsendringer	0	3500	5700
= Vederl. inkl. prod.endr.	145892	152205	143582

18 Melk og storfeslakt 16,3 årskyr.	Trøndelag 92 bruk		
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	817511	817073	807303
- Kostnader i alt	547993	553730	564357
= Driftsoverskudd	269518	263343	242946
+ Leid arbeid	74439	76300	79203
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21654	14052	14393
- Jordbr. andel av kår	2784	2797	2831
= Vederl. arb. og egenkap.	319519	322794	304925
/ Antall årsverk	1,882	1,882	1,882
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	169742	171481	161989
+ Produktivitetsendringer	0	4000	6600
= Vederl. inkl. prod.endr.	169742	175481	168589

19 Melk og storfeslakt, 15,4 årskyr.	Nord-Norge 69 bruk		
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	863210	863372	855414
- Kostnader i alt	573460	579480	591129
= Driftsoverskudd	289750	283892	264285
+ Leid arbeid	78797	80767	83840
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	37656	24436	25030
- Jordbr. andel av kår	538	540	547
= Vederl. arb. og egenkap.	330353	339683	322548
/ Antall årsverk	1,893	1,893	1,893
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	174492	179420	170370
+ Produktivitetsendringer	0	4200	6800
= Vederl. inkl. prod.endr.	174492	183620	177170

20 Korn, <400 dekar korn (224 dekar korn).	Østlandet		53 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	290731	286353	287872
- Kostnader i alt	233014	236802	242945
= Driftsoverskudd	57717	49551	44927
+ Leid arbeid	3975	4074	4229
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	12272	7963	8157
- Jordbr. andel av kår	2528	2539	2571
= Vederl. arb. og egenkap.	46892	43123	38428
/ Antall årsverk	0,455	0,455	0,455
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	102995	94717	84404
+ Produktivitetsendringer	0	2800	2900
= Vederl. inkl. prod.endr.	102995	97517	87304

21 Korn, >400 dekar korn (512 dekar korn).	Østlandet		17 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	773388	757074	759207
- Kostnader i alt	538915	546695	560209
= Driftsoverskudd	234473	210379	198998
+ Leid arbeid	15212	15592	16186
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	27684	17965	18401
- Jordbr. andel av kår	3451	3467	3510
= Vederl. arb. og egenkap.	218550	204539	193273
/ Antall årsverk	0,867	0,867	0,867
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	252173	236007	223007
+ Produktivitetsendringer	0	7000	7200
= Vederl. inkl. prod.endr.	252173	243007	230207

22 Korn og korn/svin, 264 daa korn+15,9 avlssvin.Tr.lag	Østlandet		27 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	765269	736311	687087
- Kostnader i alt	531921	534480	540431
= Driftsoverskudd	233348	201831	146656
+ Leid arbeid	25964	26613	27626
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24518	15910	16297
- Jordbr. andel av kår	3321	3336	3377
= Vederl. arb. og egenkap.	231473	209198	154608
/ Antall årsverk	0,966	0,966	0,966
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	239656	216594	160074
+ Produktivitetsendringer	0	500	-4600
= Vederl. inkl. prod.endr.	239656	217094	155474

23 Sau, 88,0 vinterfôra sauer.	Vestlandet		19 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	209374	214462	209233
- Kostnader i alt	170950	173843	178386
= Driftsoverskudd	38424	40619	30847
+ Leid arbeid	26183	26838	27859
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	7218	4684	4798
- Jordbr. andel av kår	2216	2226	2254
= Vederl. arb. og egenkap.	55173	60547	51654
/ Antall årsverk	1,005	1,005	1,005
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	54876	60221	51376
+ Produktivitetsendringer	0	-300	-1500
= Vederl. inkl. prod.endr.	54876	59921	49876

24 Sau, 121,5 vinterfôra sauer.	Nord-Norge		17 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	370176	378153	370812
- Kostnader i alt	261806	265878	272687
= Driftsoverskudd	108370	112275	98125
+ Leid arbeid	39435	40421	41959
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	7212	4680	4794
- Jordbr. andel av kår	401	403	408
= Vederl. arb. og egenkap.	140192	147613	134882
/ Antall årsverk	1,155	1,155	1,155
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	121377	127802	116780
+ Produktivitetsendringer	0	-600	-3400
= Vederl. inkl. prod.endr.	121377	127202	113380

25 Sau, 25 største sauebrukene, 170,6 v.f.sauer.	Landet		25 bruk
	2003	2004	2005
Inntekter i alt	460690	465406	455628
- Kostnader i alt	325545	330713	339050
= Driftsoverskudd	135145	134693	116578
+ Leid arbeid	54412	55772	57894
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	10967	7117	7290
- Jordbr. andel av kår	1567	1574	1594
= Vederl. arb. og egenkap.	177023	181774	165588
/ Antall årsverk	1,332	1,332	1,332
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	132929	136497	124343
+ Produktivitetsendringer	0	-700	-3700
= Vederl. inkl. prod.endr.	132929	135797	120643

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 26 og 27 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 28 og 29 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret. For de senere årene er endringene vist.

Tabell 26. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

		Sum tilskudd 2003	Endring 2003-2004	Endring 2003-2005	Endring 2004-2005
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr, landet	318188	-4745	-17900	-13155
2	Korn. 294 dekar korn, landet	108123	4315	7389	3074
3	Sau. 110,3 vinterfôra sauer, landet	182360	12584	8311	-4273
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgreit, landet	383867	1201	-9995	-11195
5	Svin/korn. 38,5 avls.+276 daa korn, landet	199188	3540	-8070	-11610
6	Egg/korn. 3353 høn.+215 daa korn, landet	157202	2528	-10005	-12534
7	Poteter/korn. 95 daa p.+266 daa k., landet	117381	3822	2237	-1585
8	Storfeslakt/ammeku. 14,0 ammekyr, landet	198486	-5925	-6738	-812
9	Frukt/bær/sau. 38 daa fr.+16,8 vfs., landet	143757	1996	-6011	-8006

Tabell 27. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

		Sum tilskudd 2003	Endring 2003-2004	Endring 2003-2005	Endring 2004-2005
10	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (11,6)	269767	-3236	-15175	-11939
11	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (19,8)	356502	-5872	-18745	-12873
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	352527	-6691	-21893	-15202
13	Melk og storfeslakt. 20,2 årskyr, Østl.fl.	315668	-5633	-18847	-13215
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr, Østl.a.b	313206	-4377	-16812	-12435
15	Melk og storfeslakt. 24,9 årskyr, Jæren	255473	-5586	-23048	-17463
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr, A/R.a.b	286614	-4301	-17733	-13432
17	Melk og storfeslakt. 14,6 årskyr, Vestl.	278939	-4191	-17599	-13408
18	Melk og storfeslakt. 16,3 årskyr, Tr.lag	312206	-5079	-18068	-12989
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr, Nord-N	417068	-3532	-14678	-11146
20	Korn. <400 dekar korn (224), Østlandet	79707	3182	4435	1253
21	Korn. >400 dekar korn (512), Østlandet	176792	7497	13283	5785
22	Korn/svin. 264 daa+15,9 avlsvin, Tr.lag	174837	2374	-2837	-5211
23	Sau. 88,0 vinterfôra sauer, Vestlandet	137531	8715	4909	-3807
24	Sau. 121,5 vinterfôra sauer, Nord-Norge	222206	15879	11417	-4462
25	Sau (de 25 største) 170,6 v.f.sauer	255957	15895	10285	-5610

Tabell 28. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

		Sum tilskudd 2003	Endring 2003-2004	Endring 2003-2005	Endring 2004-2005
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr, landet	173429	-2586	-9756	-7170
2	Korn. 294 dekar korn, landet	195002	7782	13326	5543
3	Sau. 110,3 vinterfôra sauer, landet	163804	11304	7466	-3838
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgeit, landet	246257	770	-6412	-7182
5	Svin/korn. 38,5 avls.+276 daa korn, landet	128632	2286	-5211	-7497
6	Egg/korn. 3353 høn.+215 daa korn, landet	106319	1710	-6767	-8477
7	Poteter/korn. 95 daa p.+266 daa k., landet	79533	2590	1516	-1074
8	Storfeslakt/ammeku.14,0 ammekyr, landet	213159	-6364	-7236	-872
9	Frukt/bær/sau. 38 daa fr.+16,8 vfs., landet	92901	1290	-3884	-5174

Tabell 29. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

		Sum tilskudd 2003	Endring 2003-2004	Endring 2003-2005	Endring 2004-2005
10	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (11,6)	164048	-1968	-9228	-7260
11	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (19,8)	179516	-2957	-9439	-6482
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	156462	-2970	-9717	-6747
13	Melk og storfeslakt. 20,2 årskyr, Østl.fl.	155974	-2783	-9313	-6530
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr, Østl.a.b	167692	-2344	-9001	-6658
15	Melk og storfeslakt. 24,9 årskyr, Jæren	125092	-2735	-11286	-8551
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr, A/R.a.b	171134	-2568	-10588	-8020
17	Melk og storfeslakt. 14,6 årskyr, Vestl.	167745	-2520	-10584	-8063
18	Melk og storfeslakt. 16,3 årskyr, Tr.lag	165857	-2698	-9599	-6900
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr, Nord-N	220295	-1865	-7753	-5888
20	Korn. <400 dekar korn (224), Østlandet	175071	6988	9741	2753
21	Korn. >400 dekar korn (512), Østlandet	203991	8651	15326	6675
22	Korn/svin. 264 daa+15,9 avlsvin, Tr.lag	181018	2458	-2937	-5395
23	Sau. 88,0 vinterfôra sauer, Vestlandet	136790	8668	4882	-3786
24	Sau. 121,5 vinterfôra sauer, Nord-Norge	192384	13748	9884	-3863
25	Sau (de 25 største) 170,6 v.f.sauer	192202	11935	7723	-4213

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2003 - 2005.

Beregningen tar utgangspunkt i driftsoverskuddet på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år og er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 33 på alle bruk (jf. utredning nr. 1/2005 kapittel 1.6).

Tabell 30. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr/bruk

			2003	2004	2005
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr	Landet	25700	25700	25700
2	Korn. 294 dekar korn	Landet	20600	19700	19300
3	Sau. 110,3 vinterfôra sauer	Landet	18200	18300	17300
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgeiter	Landet	25700	25700	25700
5	Svin og korn. 38,5 avlssvin + 276 dekar korn	Landet	25700	25700	24000
6	Egg og korn. 3353 høner + 215 dekar korn	Landet	25700	25700	25700
7	Poteter og korn. 95 dekar poteter + 266 dekar korn	Landet	25700	25700	25700
8	Storfeslakt/ammeku. 14,0 ammekyr	Landet	18200	18000	17300
9	Frukt/bær og sau. 38 dekar frukt + 16,8 vinterfôra sauer	Landet	25700	25700	25700

Tabell 31. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr/bruk

			2003	2004	2005
10	Melk og storfeslakt <15 årskyr (11,6)	Landet	25700	25700	25200
11	Melk og storfeslakt >15 årskyr (19,8)	Landet	25700	25700	25700
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	Landet	25700	25700	25700
13	Melk og storfeslakt 20,2 årskyr	Østlandets flatbygder	25700	25700	25700
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr	Østlandets a. bygder	25700	25700	25700
15	Melk og storfeslakt 24,9 årskyr	Agder og Rog., Jæren	25700	25700	25700
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	25700	25700	25700
17	Melk og storfeslakt 14,6 årskyr	Vestlandet	25700	25700	25700
18	Melk og storfeslakt 16,3 årskyr	Trøndelag	25700	25700	25700
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr	Nord-Norge	25700	25700	25700
20	Korn. <400 dekar korn (224 dekar korn)	Østlandet	16800	16100	15800
21	Korn. >400 dekar korn (512 dekar korn)	Østlandet	25700	25700	25700
22	Korn og svin (264 daa+15,9 avlssvin)	Trøndelag	25700	25700	23800
23	Sau. 88,0 vinterfôra sauer	Vestlandet	15200	15400	12900
24	Sau. 121,5 vinterfôra sauer	Nord-Norge	20800	21100	20000
25	Sau (de 25 største) 170,6 v.f.sauer	Landet	22900	22900	21400

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 32. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr/årsverk

			2003	2004	2005
1	Melk og storfeslakt. 16,2 årskyr	Landet	14000	14000	14000
2	Korn. 294 dekar korn	Landet	37100	35500	34800
3	Sau. 110,3 vinterfôra sauer	Landet	16300	16500	15500
4	Melkeproduksjon geit. 78,2 årsgeiter	Landet	16500	16500	16500
5	Svin og korn. 38,5 avlssvin + 276 dekar korn	Landet	16600	16600	15500
6	Egg og korn. 3353 høner + 215 dekar korn	Landet	17400	17400	17400
7	Poteter og korn. 95 dekar poteter + 266 dekar korn	Landet	17400	17400	17400
8	Storfeslakt/ammeku. 14,0 ammekyr	Landet	19600	19300	18600
9	Frukt/bær og sau. 38 dekar frukt + 16,8 vinterfôra sauer	Landet	16600	16600	16600

Tabell 33. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr/årsverk

			2003	2004	2005
10	Melk og storfeslakt <15 årskyr (11,6)	Landet	15600	15600	15300
11	Melk og storfeslakt >15 årskyr (19,8)	Landet	12900	12900	12900
12	Melk (de 40 største brukene) 27,7 årskyr	Landet	11400	11400	11400
13	Melk og storfeslakt 20,2 årskyr	Østlandets flatbygder	12700	12700	12700
14	Melk og storfeslakt 14,9 årskyr	Østlandets a. bygder	13800	13800	13800
15	Melk og storfeslakt 24,9 årskyr	Agder og Rog., Jæren	12600	12600	12600
16	Melk og storfeslakt 14,8 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	15300	15300	15300
17	Melk og storfeslakt 14,6 årskyr	Vestlandet	15500	15500	15500
18	Melk og storfeslakt 16,3 årskyr	Trøndelag	13700	13700	13700
19	Melk og storfeslakt 15,4 årskyr	Nord-Norge	13600	13600	13600
20	Korn. <400 dekar korn (224 dekar korn)	Østlandet	36800	35400	34600
21	Korn. >400 dekar korn (512 dekar korn)	Østlandet	29700	29700	29700
22	Korn og svin (264 daa+15,9 avlssvin)	Trøndelag	26600	26600	24700
23	Sau. 88,0 vinterfôra sauer	Vestlandet	15200	15300	12800
24	Sau. 121,5 vinterfôra sauer	Nord-Norge	18000	18300	17300
25	Sau (de 25 største) 170,6 v.f.sauer	Landet	17200	17200	16100

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

Budsjettnemnda ønsker et referansebruk med økologisk melkeproduksjon. I driftsgranskingsmaterialet for 2003 er det bare 10 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk, og en har funnet at grunnlaget foreløpig er for lite til å utarbeide et nytt referansebruk. Budsjettnemnda valgte likevel for første gang i fjor å ta inn en beskrivelse av og noen resultater for økologisk melkeproduksjon basert på gjennomsnittet for den aktuelle gruppen av Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk i driftsgranskingsmaterialet for regnskapsåret. Nemnda har videreført dette i årets utredning. Referansebruksberegningene er per i dag ikke lagt opp til å kunne regne fram et rent økologisk bruk. Presentasjonen nedenfor omfatter derfor kun regnskapsåret 2003 (basisåret).

Driftsgranskingsbrukene med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Akershus, Hedmark, Buskerud, Telemark, Rogaland og Sør-Trøndelag. «Referansebruket» har 15,9 årskyr, 24 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 274 dekar, herav 230 dekar eng/beite og 43 dekar korn. «Referansebruket» leverer ca. 77 400 liter melk og 2 873 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 4,13 kroner per liter, som er noe høyere enn for eksempel på referansebruk 1 med 3,47 kroner per liter. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 3,65 og 1,56 kroner høyere per kg enn på referansebruk 1.

Tabellen nedenfor viser det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon i regnskapsåret 2003 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3750 timer mens det er 3385 timer på referansebruk 1 med 16,2 årskyr (og til sammenligning 3473 timer på referansebruk 18 med 16,3 årskyr).

Tabell 34. Resultatregning for 10 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2003. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	15,9	16,2
Jordbruksareal i alt, dekar	274	233
Sum inntekter før tilskudd	463 900	490 900
Pristilskudd	16 600	55 800
produksjonsuavhengige tilskudd	294 300	262 400
+ Tilskudd i alt	310 900	318 200
= Inntekter i alt	774 800	809 100
variable kostnader	170 800	238 000
faste kostnader	304 800	246 700
avskrivninger	83 800	77 800
- Kostnader i alt	559 400	562 500
= Driftsoverskudd	215 400	246 600
+ Leid arbeid	100 800	71 700
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	33 500	27 900
- Jordbrukets andel av kår	3 800	2 800
= Vederlag til arb. Og egenkapital	278 900	287 600
/ Antall årsverk	2,033	1,835
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	137 200	156 750

9.3 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert produktivitetsendringer med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2003 til 2004 og fra 2004 til 2005 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2003. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 9 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 10 700 kroner per årsverk høyere i referansebruksberegningene. For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (produktivitetsendringer inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert produktivitetsendringer viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 35. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk²

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. produktivitetsendringer	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2003	146 100		156 800	
2004	143 900	- 2 300		fra minus 34 000 til pluss 9 300
2005	141 000	- 2 800		fra minus 6 100 til minus 92 700

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk. Fra 2003 til 2004 viser referansebrukene med korn, korn/svin og korn/egg betydelig redusert vederlag til arbeid og egenkapital. De øvrige referansebrukene viser noe økt vederlag. Reduksjonen skyldes i hovedsak at eggprisen går ned med 54 øre/kg, svinekjøttprisen reduseres med 128 øre/kg og kornprisene går ned med fra 8 til 10 øre/kg. Prisen på storfeslakt går opp 132 øre/kg, og det bidrar til økningen på referansebrukene med melk og storfeslakt. For referansebruk med sau har husdyrtilskuddet gått opp. Fruktpriene går opp med 6,2 prosent. For alle referansebrukene trekker rentenedgangen i retning økt vederlag. Det samme gjelder lavere priser på elektrisk kraft.

² Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert produktivitetssendringer, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsutvikling per årsverk som er om lag 6 000 kroner bedre enn i normaliserte regnskaper fra 2003 til 2004. Fra 2004 til 2005 er det nedgang for begge beregningssystemene. Nedgangen i referansebruksberegningene er omtrent 11 000 kroner større enn i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 10 700 kroner over normaliserte regnskaper i 2003, mens de i 2005 ligger snaut 6 000 kroner over normaliserte regnskaper.

Over toårsperioden viser referansebrukene en noe større reduksjon i vederlag per årsverk enn normaliserte regnskaper, mens fra 2003 til 2004 øker vederlaget i referansebruksberegningene. En hovedårsak til dette er ulikt kapitalgodtgjøringsprinsipp i de to beregningssystemene.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. I utgangspunktet gir dette lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente fra 2003 til 2004. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) er en inntektspost i normaliserte regnskaper, som en del av beregningen av realrentekostnaden. I årets beregning gir denne posten et negativt bidrag til utviklingen i vederlag per årsverk på drøyt 8 000 kroner fra 2003 til 2004 i normaliserte regnskaper, fordi prisstigningen faller fra 2,5 til 0,4 prosent. Noen tilsvarende post finnes ikke i referansebruksberegningene, siden kapitalslitet der beregnes etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsvekst er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 5 000 kroner per årsverk fra 2003 til 2004 og om lag 6 000 kroner per årsverk fra 2004 til 2005. Gjennomsnittlig produktivitetsøkning på referansebrukene er om lag 3 000 kroner fra 2003 til 2004 og drøyt 4 000 kroner fra 2004 til 2005. (Produktivitetsberegningene til referansebruksberegningene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten produktivitetsberegningene gjøres på for referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- Referansebrukene har med enkelte poster som ikke inngår i normaliserte regnskaper slik som jordleie.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen snaut 2 000 kroner per årsverk.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2005.